

Процикевич А. І.,

аспірант, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА РИНКУ ІТ-ПОСЛУГ

Анотація. Обґрунтовано концептуальне значення механізму державного регулювання інвестиційних процесів та наукові погляди на його функціональний зміст у ринковому середовищі. Представлено результати ідентифікації механізмів державного регулювання, що найбільш часто використовуються у дослідженнях з управління інвестиційними процесами стосовно його економічних, функціональних та інструментальних характеристик. Сформовано концептуальну схему формування механізму державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг, врахувавши управлінські аспекти, види, інструменти, засоби, важелі та інші елементи його реалізації. Надано характеристику окремим особливостям реалізації механізму державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг.

Ключові слова: ІТ-послуги, ринок, інвестиційний процес, державне регулювання, механізм.

Protsykevych A. I.,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

THEORETICAL AND METHODOICAL PRINCIPLES OF MECHANISMS FORMATION FOR INVESTMENT PROCESSES STATE REGULATION IN THE IT-SERVICES MARKET

Abstract. The conceptual significance of the mechanism of state regulation of investment processes and scientific views on its functional content in a market environment is substantiated. The results of the identification of state regulation mechanisms that are most often used in research on investment process management in relation to its economic, functional and instrumental characteristics are presented. The conceptual scheme of forming the mechanism of state regulation of investment processes in the market of IT services has been formed, taking into account managerial aspects, types, tools, means, levers and other elements of its implementation. The characteristics of the implementation of the mechanism of state regulation of investment processes in the market of IT services are given.

Keywords: IT services, market, investment process, state regulation, mechanism.

Постановка проблеми. Механізми державного регулювання можуть впроваджуватися на різних рівнях управління – від народногосподарського комплексу в цілому – до окремого суб'єкта господарювання та навіть фізичної особи. Але коли об'єктом державного регулювання виступають певні економічні процеси на конкретному ринку (зокрема, інвестиційні процеси на ринку ІТ-послуг), то вважаємо, що мова йде про сукупність елементів відповідного одного або декількох пов'язаних між собою механізмів, які формуються та реалізуються в цілях зміни головних параметрів стану та тенденцій функціонування і розвитку відповідної сфери. В науковому середовищі сформувалося переконання про те, що механізм державного регулювання інвестиційних

процесів є засобом, який використовує держава для впливу на інвестиційну сферу чи інвестиційне середовище. Позаяк існують і погляди, за яких більш ефективними і природно досконалими вважаються ринкові механізми саморегулювання макроекономічних процесів та явищ, у т. ч. в інвестиційному середовищі. Але достатньо також і прихильників дозованого поєднання і державного втручання в економіку, і підтримки у саморегулятивні тенденції.

Зауважимо, що в окремих дослідженнях з проблем державного стимулювання інвестиційної діяльності наголошується на тому, що впровадження надто комплексних і складних механізмів у цій сфері фінансово обтяжливе для держави і, відповідно, низькоефективне. Обґрунтовуються переваги

реалізації більш сфокусованих на підсилення конкретних економічних стимулів інвестиційної діяльності функціональних механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відмітимо, що питаннями дослідження інвестиційних процесів займалися такі вітчизняні вчені, як В. Балабанов, І. Бланк, Є. Бойко, О. Василик, В. Гесць, М. Герасимчук, М. Долішній, М. Крупка, О. Кузьмін, П. Куцик, В. Лагутін, І. Михасюк, С. Науменкова, В. Опарін, А. Пересада, Б. Пшик, С. Реверчук, М. Савлук, В. Шевчук, В. Шенаєв, Е. Шилов та інші. Концептуальні засади функціонування ринку послуг та його окремих аспектів висвітлено у працях вітчизняних та закордонних авторів, зокрема Дж. Боддевіна, Т. Васильціва, О. Гаврилюка, Б. Данилишина, А. Деадорф, Л. Демидової, І. Дюмулена, В. Куцик, Р. Лупака, Р. Мердика, С. Осики, Р. Рассела, Є. Савельєва, К. Сєдова, А. Філіпенка. Втім, враховуючи інтенсивність розвитку базових секторів ринку послуг, необхідно визначити їх теоретично-методичні засади державного регулювання. Насамперед йдеться про ринок ІТ-послуг та інвестиційних процесів у його середовищі.

Постановка завдання. Метою дослідження є наукове обґрунтування теоретико-методичних характеристик формування механізмів державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для уточнення сутнісних характеристик та визначення найбільш доречних механізмів державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг важливо узагальнити результати вже наявних наукових доробків у царині формування та реалізації механізмів державного регулювання безпосередньо в інвестиційній сфері. Так, у праці “Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні” такий механізм визначається як “... сукупність нормативно-правових, фінансово-економічних та монетарних засобів регулювання, що визначають параметри провадження інвестиційної діяльності у державі в цілях реалізації планових реформ у суспільній сфері” [8, с. 147-148].

В. Кравців та інші дотримуються стандартного підходу до формування системи і структури механізму державного регулювання інвестиційної діяльності, вбачаючи його головним завданням зміцнення конкурентоспроможності держави, покращення її інвестиційної привабливості та виходу держави на зовнішні ринки. До елементів механізму науковці відносять методи, адміністративні та економічні важелі, нормативно-правове та інституційне забезпечення, а також фінансові, монетарні, структурні, регіональні (спеціальні) інструменти та організаційно-технічне сприяння [1, с. 304].

Механізм, щоправда не стільки державного регулювання, як нагляду та контролю, за інвестиційними процесами пропонується також С. Черкасовою. Проте автором застосовується не системний, а структурний підхід до побудови відповідного механізму. Фактично він складається з

цільових орієнтирів, які потребують поступового поетапного досягнення в Україні шляхом залучення до цих процесів всіх (державних і недержавних) інституцій у сфері інвестування [10, с. 366]. На наш погляд, для потреб державного регулювання в окремих секторах економіки такий підхід прийнятний, але для регулювання процесів настільки складних, як інвестиційна сфера, все ж більш доречним є системний підхід до формування відповідного механізму державного регулювання.

Відтак, на нашу думку, більш комплексним та ефективним у цілях державного регулювання інвестиційних процесів є інший підхід, де до структурних елементів механізму закладаються стратегічна мета (активізація економічної діяльності, достатньої для забезпечення стійкого економічного зростання чи якісного розвитку галузей економіки), тактичні цілі, суб'єкти й об'єкти регулювання, завдання, принципи та функції, форми прямого й опосередкованого регулювання, інструментарій та засоби контролю [3, с. 109-122; 4, с. 9-10]. Вважаємо такий підхід чи не найбільш комплексним. Особливо заслуговує на увагу врахування принципів та форм (умови, пряма участь держави, розширення джерел фінансування, непрямі та інші форми) державного регулювання інвестиційних процесів, що важливо та актуально для специфічного ринку, яким є ринок ІТ-послуг.

Підсиленням цих тез є висновки досліджень А. Павлюк та Д. Ляпіна, які стверджують, що «...для реалізації масштабних модернізаційних проектів в різних секторах економіки потрібні значні інвестиційні ресурси, потужним джерелом яких є приватний бізнес, але в умовах післякризового розвитку зростає інтерес бізнесу до державної підтримки, яка дозволить знизити ризики приватних інвестицій, підвищити надійність інвестиційних проектів для кредитних організацій» [6].

Узагальнимо результати аналізу відносно різних типів та видів механізмів державного регулювання інвестиційних процесів, які пропонуються в профільній науковій літературі (табл. 1).

З наведеного робимо декілька важливих висновків. По-перше, доволі варіативними можуть бути підходи органів державної влади відносно формування одного чи декількох механізмів державного регулювання відносно впливу на активізацію інвестиційної діяльності. По-друге, найбільш актуальними в контексті застосування є організаційний, економічний, інституційний та правовий механізми, натомість найменш використовуваними – бюджетний, банківський та інфраструктурний. Це дає підстави для поділу інструментів на групи: безпосередньо економічні; функціональні, що передбачають реалізацію тих чи інших функцій системи фінансово-інвестиційної підтримки функціонування та розвитку ринку ІТ-послуг; інструментальні, призначені для застосування і впровадження конкретних інструментів та засобів державного стимулювання інвестиційної діяльності [2, с. 51-77; 5, с. 88-92; 9, с. 110-152]. Така класифікація дозволяє, на нашу думку, значно посилити можливості державної інвестиційної політики, зокрема на ринку ІТ-послуг.

Таблиця 1

Результати ідентифікації механізмів державного регулювання, що найбільш часто використовуються у дослідженнях з управління інвестиційними процесами
(узагальнено автором)

Автори	Види механізмів													
	економічні				функціональні				інструментальні					
	Економічний	Організаційний	Правовий	Інституційний	Монетарний	Фінансово-кредитний	Бюджетний	Податковий	Господарський	Партнерський та інтеграційний	Банківський	Інфраструктурний	Регуляторний	Захисний
А. Чухно	+			+					+					
В. Базилевич				+		+			+	+			+	
О. Барановський			+		+									
А. Пересада		+				+		+						
О. Вовчак	+	+	+		+						+			
А. Кузнєцова				+		+		+						
В. Мартиненко	+	+							+					+
Т. Майорова		+	+			+								
С. Черкасова	+	+												
В. Савич		+		+					+					
В. Кравців, М. Мельник	+	+												
П. Беленький	+	+										+		
О. Крайник	+	+					+						+	
З. Герасимчук, В. Ткачук		+		+										
А. Павлюк, Д. Ляпін		+	+	+						+			+	
В. Ляшенко													+	
Л. Рудь	+	+	+		+									
О. Охотнікова			+	+										+

Узагальнюючи наведені вище результати наукових досліджень щодо застосування механізмів державного регулювання інвестиційних процесів, зауважимо, що окремо в складі типу із застосовуваних механізмів слід виділяти управлінський блок. Йдеться про те, що склад як об'єктів регулювання, так і суб'єктів, які здійснюють вплив на інвестиційні процеси, в залежності від того, який тип і яка конфігурація механізмів застосовуються, як правило, не змінюється. Змінюються ж підходи до регулювання й інструменти, важелі, засоби та заходи, які при цьому застосовуються, в якому поєднанні та в якій послідовності [7, с. 302-321].

Інша теза полягає в тому, що механізм регулювання в будь-якому випадку має короткостроковий характер і в залежності від зміни ситуації щодо інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг закономірно має змінюватися і склад застосовуваних механізмів, і послідовність їх реалізації, і структура внутрішніх елементів і т. ін. Виходячи з цього, значно більше прикладне значення має не стільки обґрунтування переваг чи найбільш доцільних і ефективних механізмів державного регулювання інвестиційних

процесів на ринку ІТ-послуг, як вибудовування певної концептуальної структури складу елементів такого механізму.

Відповідно, за тієї чи іншої ситуації на ринку та характеристики стану розвитку інвестиційних процесів на ньому органам державного управління, відповідальним за формування повноцінного інвестиційного забезпечення, важливо не лише застосовувати той чи інший механізм державного регулювання, а формувати його ефективну та якісну структуру. Для цього на рис. 1 наведемо концептуальну схему, яка, на наш погляд, має застосовуватися при формуванні механізмів державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг.

Треба наголосити і на можливості застосування т. зв. модифікованих механізмів, коли підбирається такий склад інструментів, важелів та засобів, який може і чітко не відповідати безпосередньо економічному, організаційному або ж іншому типу механізму.

Ще один аспект – це послідовність формування відповідного механізму. Як правило, економічні механізми вибудовуються згори донизу. Проте вважаємо, що на ринку ІТ-послуг для досягнення бажаного

ефекту у вигляді формування достатнього і структурно збалансованого інвестиційного забезпечення процесів становлення і поступу можливий і інший сценарій, а саме: від розуміння ситуації на ринку до обрання окремих заходів, засобів, інструментів, а вже далі – озвучення назви відповідного механізму державного регулювання. З огляду на це на рис. 1 показано як прямий, так і зворотний зв'язок від часткових елементів до комплексних характеристик формування механізму державного регулювання інвестиційних процесів на ринку IT-послуг.

При цьому загалом не заперечуємо констатації того, що передусім мають обиратися механізми, які плануються до застосування, а вже надалі – інструменти, важелі, засоби, заходи тощо. Таким чином, державна політика реалізується від загального до часткового. Водночас мають враховуватися й обернені впливи та наслідки і дуже часто, як

показують результати досліджень, можливі щодо ресурсного забезпечення та умов впровадження заходи і засоби повністю формують і визначають загальні стратегічні орієнтири державного регулювання.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Узагальнюючи теоретико-методичні положення формування та реалізації механізмів державного регулювання інвестиційних процесів на ринку IT-послуг, зауважимо, що головне завдання державної політики в цій сфері зводиться до формування середовища, сприятливого для збільшення обсягів інвестиційної активності на аналізованому ринку, а також раціонального розміщення інвестицій, які б забезпечили якісний розвиток вітчизняного ринку IT-послуг, істотне посилення його ролі в економіці та зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних IT-послуг.

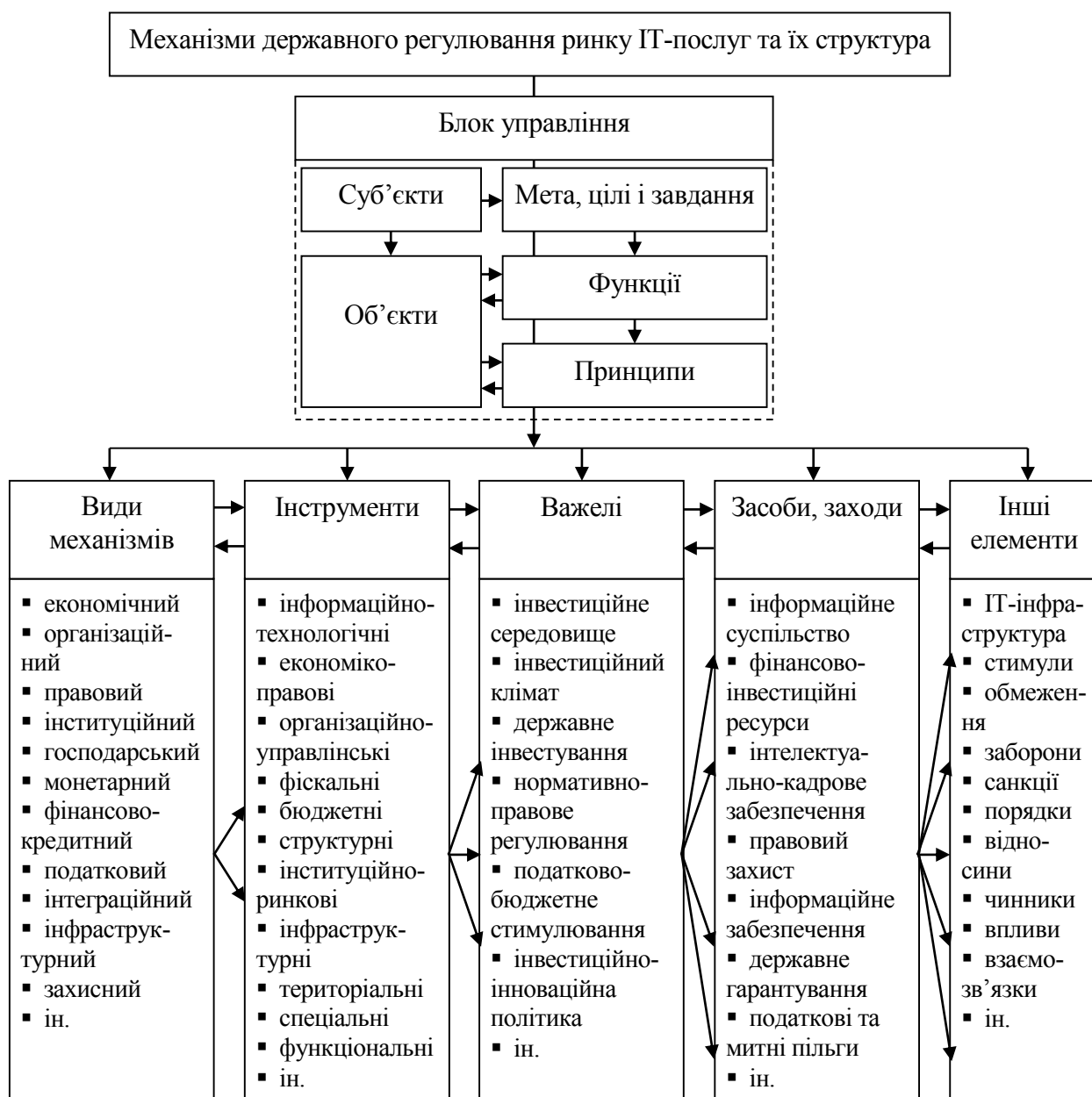

Рис. 1. Концептуальна схема формування механізму державного регулювання інвестиційних процесів на ринку IT-послуг (авторська розробка)

Досягнення головної мети переважає підходи, способи і структуру механізму державного регулювання, який для цього застосовуватиметься. Для формування висновків відносно дієвості та ефективності механізмів державного регулювання, які застосовуються для регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг в Україні, необхідно провести аналіз та діагностику стану й ефективності державного регулювання інвестиційних процесів на ринку ІТ-послуг України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравців В. С. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія / В. С. Кравців, М. І. Мельник, В. Б. Антонов. – Львів : ІРД НАН України, 2011. – 368 с.
2. Інвестиційна привабливість ресурсного потенціалу торговельного підприємства : монографія / Я. Д. Качмарик, П. О. Куцик, Р. Л. Лупак, Н. Я. Боліновська. – Львів : ЛА “Піраміда”, 2012. – 168 с.
3. Куцик П. О. Державне регулювання інвестиційного процесу в умовах функціонування ринку цінних паперів : монографія / П. О. Куцик, М. Я. Вірт, І. В. Гончарук, В. І. Куцик, М. Ю. Барна ; [за заг. ред. П. О. Куцика]. – Львів : Растр-7, 2014. – 296 с.
4. Литвин О. В. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності реалізації державної інвестиційної політики в Україні : автореф. дис... канд. екон. наук / О. В. Литвин. – Львів : ЛТЕУ, 2017. – 20 с.
5. Лупак Р. Л. Управління покращенням інвестиційного забезпечення підприємств / Р. Л. Лупак, В. Г. Васильців, І. М. Польова // Бізнес Інформ : науковий журнал. – 2015. – № 12. – С. 88-92.
6. Павлюк А. Щодо розвитку державно-приватного партнерства як механізму активізації інвестиційної діяльності в Україні : аналітична записка НІСД [Електронний ресурс] / А. Павлюк, Д. Ляпін. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/816>.
7. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : монографія / А. А. Пересада. – К. : Лібра, 2012. – 472 с.
8. Рудь Л. П. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні / Л. П. Рудь // Комунальне господарство міст : науково-технічний збірник. – 2010. – № 96. – С. 143-148.
9. Теоретико-методичні засади та прикладні механізми державного регулювання розвитку

внутрішньої торгівлі : монографія / [П. О. Куцик, М. Ю. Барна, Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак та ін. ; за ред. Куцика П. О., Васильціва Т. Г.]. – Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2016. – 426 с.

10. Черкасова С. В. Небанківське інституційне інвестування в Україні: пріоритети та інструменти державного регулювання розвитку : монографія / С. В. Черкасова. – Львів : Проман, 2016. – 452 с.

REFERENCES

1. Kravtsiv V. S., Mel'nyk, M. I. and Antonov, V. B. (2011), *Zaluchennya pryamykh inozemnykh investytsiy v ekonomiku Ukrainy: problemy ta polityka aktyvizatsiyi*, IRD NAN Ukrainy.
2. Kachmaryk, YA. D., Kutsyk, P. O., Lupak, R. L. and Bolinova'ska, N. YA. (2012), *Investytsiyna pryvablyvist' resursnoho potentsialu torhovel'noho pidpryyemstva*, LA "Piramida".
3. Kutsyk, P. O. Virt, M. Ya. Honcharuk, I. V. Kutsyk, V. I. and Barna, M. Yu.; za zah. red. P. O. Kutsyka (2014), *Derzhavne rehuliuвання investytsijnoho protsesu v umovakh funktsionuvannya rynku tsinnykh paperiv*, Rastr-7, L'viv, 296 s.
4. Lytvyn, O. V. (2017), *Orhanizatsiyno-ekonomichnyy mekhanizm pidvyshchennya efektyvnosti realizatsiyi derzhavnoyi investytsiynoyi polityky v Ukraini*, Ph.D. Thesis, LTEU.
5. Lupak, R. L., Vasylytsiv, V. H. and Pol'ova, I. M. (2015), *Upravlinnya pokrashchenniam investytsijnoho zabezpechennya pidpryyemstv*, *Biznes Inform : naukovy zhurnal*, 12, 88-92.
6. Pavlyuk, A. and Lyapin, D. (2017), *Shchodo rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva yak mekhanizmu aktyvizatsiyi investytsiynoyi diyal'nosti v Ukraini*, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/816>.
7. Peresada, A. A. (2012), *Upravlinnya investytsiynym protsesom*, Libra.
8. Rud', L. P. (2010), *Mekhanizm derzhavnoho rehuliyuvannya investytsiynoyi diyal'nosti v Ukraini*, *Komunal'ne hospodarstvo mist : nauково-tekhnichnyy zbirnyk*, 96, 143-148.
9. Kutsyk, P. O. and Vasylytsiv, T. H. (2016), *Teoretyko-metodychni zasady ta prykladni mekhanizmy derzhavnoho rehuliyuvannya rozvytku vnutrishn'oyi torhivli*, LTEU.
10. Cherkasova, S. V. (2016), *Nebankivs'ke instytutsiynе investuvannya v Ukraini: priorytety ta instrumenty derzhavnoho rehuliyuvannya rozvytku*, Proman.